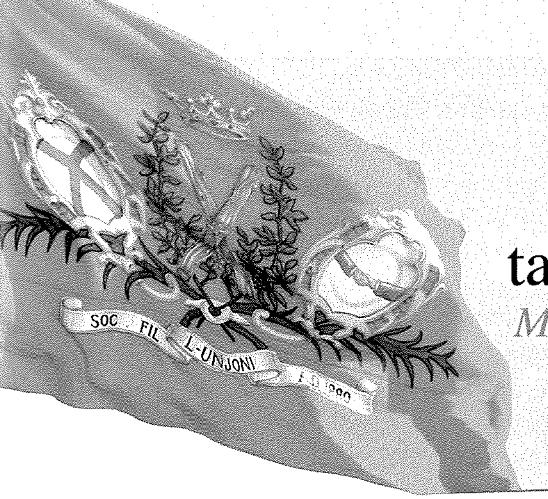

Il-Vara tal-Beata Verġni Marija

Mitt sena mid-dekorazzjoni tagħha

Neil Zammit

Waħda mill-egħżeż xbihat tal-Beata Verġni Marija li nsibu meqjuma fil-Parroċċa ta' Ħal Luqa hija bla dubju ta' xejn il-vara sabiħa u artistika tal-Madonna tar-Rużarju jew taċ-Ċintura. Din is-sena jaħbat il-mitt anniversarju minn meta ġiet dekorata u ndurata għal kif narawha llum. Għaldaqstant, kien f'waqtu illi nagħtu ħarsa ħafifa lejn din l-opra tal-arti li tul iż-żmien dejjem ġibdet lejha devozzjoni u serviet ta' ispirazzjoni, faraġ u konsolazzjoni tal-erwieħ.

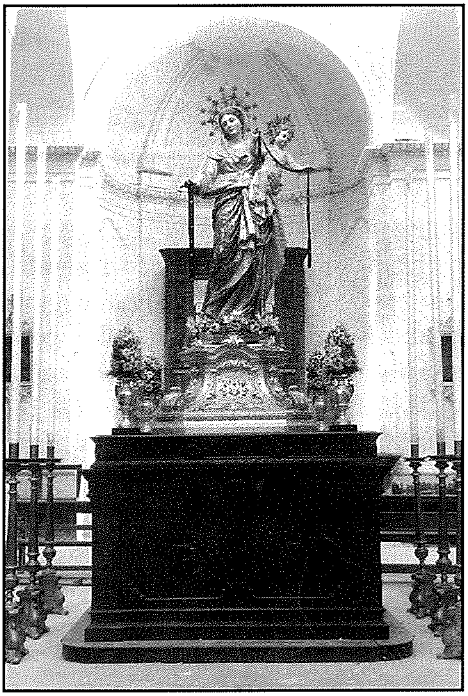

Il-Vara tal-Madonna taċ-Ċintura armata fil-Knisja fil-bidu tas-seklu għoxrin

Ħjiel dwar l-oriġini tagħha

L-ewwel u l-unika referenza li nsibu marbuta ma' din il-vara teħodna lura tliet mija u ħamsa u għoxrin sena ilu, eżattament fl-1692. Jissemma li f'dik il-ħabta tnaqqxet fl-injam vara tal-Madonna bil-Bambin f'dirgħajha, u li bdiet tintuża għall-festi tal-Madonna tar-Rużarju, tal-Warda u aktar tard għal taċ-Ċintura.

S'issa ma nstab l-ebda ħjiel dokumentat li juri preċiżament meta saret din il-vara, u wisq anqas min kien l-iskultur tagħha. Li huwa żgur hu li l-artist ġie influwenzat ħafna mill-ikonografija popolari tal-magħruf Melchiore Gafà, li ftit tas-snin qabel kien għadu kif ħallielna xempju ewlieni li ħafna artisti li ġew warajh baqgħu marbutin miegħu. Hawnhekk qed nirreferi għall-istatwa barokka tal-Madonna tar-Rużarju li tinsab meqjuma fil-Knisja tad-Dumnikani tar-Rabat, Malta.

Irridu napprezzaw il-fatt illi l-vara li nsibu f'Ħal Luqa nħadmet lejn l-aħħar tas-seklu sbatax, jiġifieri tista' titqies bħala waħda mill-ewwel vari fi gżiritna. Meta wieħed iqalleb ftit fl-istorja tal-iskultura fl-injam ġewwa pajjiżna, mill-ewwel jintebaħ b'numru ta' ismijiet rinomati li ħallew warajhom numru ta' xogħlijiet importanti.

Fost dawn insemmu lill-iskulturi Pietro Felice, Ignatio Portelli, Gio Maria Saliba, Giuseppe Fabri, Giuseppe Azzopardi u Pietro Paolo Zahra. Dawn ilkoll għexu fil-qalba bejn is-sekli sbatax u tmintax, u lkoll kemm huma kienu influwenzati minn Melchiore Gafà u artisti barranin li ħadmu Malta fl-era tal-Ordni Ġerosolmitan ta' San Ġwann.

Minkejja l-fatt illi s'issa għadu ma nstab l-ebda ħjiel dokumentat dwar min seta' naqqax din l-opra fl-injam, huwa żgur li l-awtur tagħha kien wieħed ta' ħila liema bħalha. Dan għaliex ħallielna xbieha verament sabiħa b'influwenza barokka tardiva li tixhed il-perjodu li fih ġiet imsawra. Il-fattizzi tal-uċuh, flimkien mal-kisra fil-qadd tal-figura tal-Madonna u t-titjira tal-mant ta' fuq rasha huma evidenza ċara ta' dan.

Żvolta lejn tmiem is-seklu dsatax

Insibu illi fl-1875, l-artist magħruf Giuseppe Calì pitter il-karnaġġjon ta' din il-vara u l-ispejjeż kollha ġew imħallsa mill-fratellanzi tar-Rużarju u taċ-Ċintura. Sa sena qabel, din il-vara kienet tintuża biss għall-festi tar-Rużarju u tal-Warda. Iżda minn dik is-sena stess, wara qbil bejn iż-żewġ fratellanzi msemmija, insibu li din l-istess vara bdiet tinħareġ proċessjonalment għall-festa tal-Madonna taċ-Ċintura. Fil-fatt l-istatwa tal-Madonna u l-Bambin kienet titneħħilhom il-kuruna tar-rużarju u minflok kienet titpoġġa ċ-ċintura, simbolu tal-konsolazzjoni. F'dan l-istess perjodu wkoll inħadem pedestal ġdid kollu skultura fl-injam u ndurat bid-deheb, li fuq l-erba' faċċati tiegħu naraw simboli tal-Madonna, inklużi tat-tliet titoli marjani li semmejna aktar 'il fuq li tagħhom kienet issirilhom il-festa fil-parroċċa.

Dehra ġdida lill-vara ... mitt sena ilu

Mal-medda tas-snin, id-devozzjoni lejn il-Madonna kompliet tikber, tant illi fl-1916 insibu li l-fratellanza tal-Madonna tar-Rużarju bidlet il-kwadru tal-altar tagħha ma' dak li naraw illum, xogħol il-magħruf Giuseppe Calì. Imbagħad kien imiss il-vara; ġie maqbul bejn iż-żewġ fratellanzi illi fuq il-vara kellha ssir induratura ġdida, waqt li tingħata dehra ġdida kif għadna narawha sal-ġurnata ta' llum.

Kienet is-sena 1917. Il-fratellanzi tar-Rużarju u taċ-Ċintura ħarġu l-ispejjeż kollha

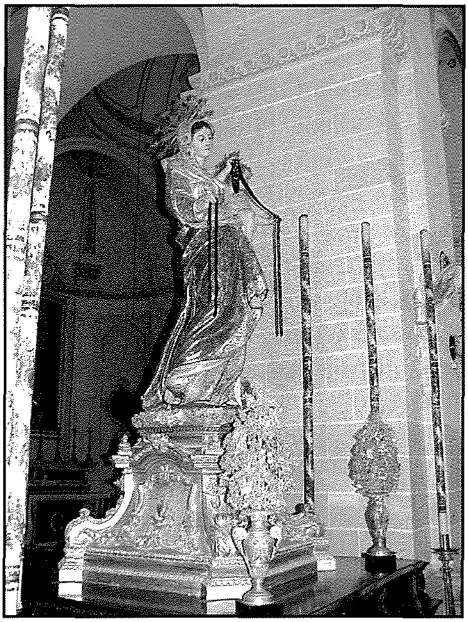

sabiex inħadem stellarju ġdid għax-xbieha tal-Madonna kif ukoll dijadema ġdida għax-xbieha tal-Bambin. Dawn saru fuq disinn ta' Mastru Michele De Giovanni u ġew maħsula bid-deheb u mżejna b'fosos ikkuluriti. Mill-Kolleġġjata ta' Bormla nxtraw il-bradella u l-bankun l-antiki li fuqhom kienet tintrama l-vara tal-Kunċizzjoni. Din l-opra fl-injam fiha xogħol ta' skultura u interzjar mill-ifjen.

Il-vara kienet waslet ukoll għal rinovazzjoni u għalhekk ġie deċiż illi tiġi ndurata bid-deheb mill-ġdid. L-għażla tal-induratur ma kienet diffiċli xejn. Dan għas-sempliċi raġuni illi erba' snin qabel fl-1913, il-vara titulari ta' Sant'Andrija Appostlu kienet għaddiet mill-istess affari u r-riżultat miksub kien wieħed tal-ogħla livell. Għaldaqstant, l-għażla waqgħet fuq l-induratur Francesco Coleiro, li dik il-ħabta kien meqjus bħala wieħed mill-aħjar li kellna f'pajjiżna. Coleiro ħadem bi preċiżjoni u metikolożità kbira, u dan wassal biex ix-xbieha tal-Madonna tissebbaħ aktar minn qatt qabel. Huwa qatta' basso-riliev mad-dawra kollha tal-libsa tal-Madonna, waqt li għamel xogħol ta' sgraffir fuq il-libsa u l-mant tal-Madonna b'disinni u ornamenti varji.

Min kien Francesco Coleiro?

Francesco Coleiro twieled iż-Żurrieq nhar is-16 ta' Diċembru 1862, bin Vincenzo u Francesca née Agius. Huwa ġie mgħammed mill-Vigarju Kurat Dun Anton Camilleri

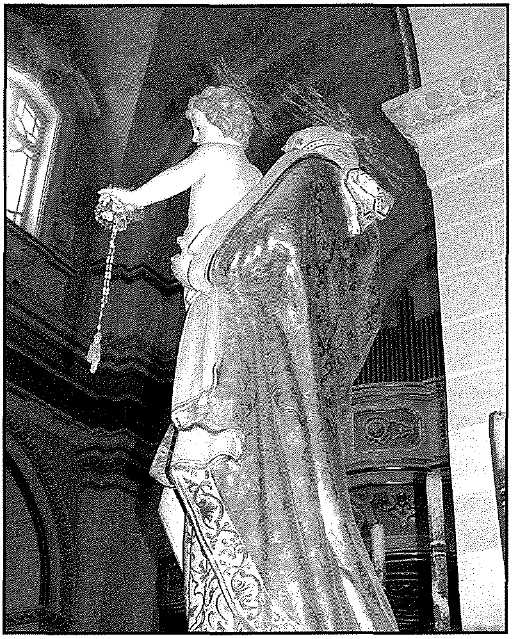

fil-Knisja Parrokkjali ta' Santa Katerina V.M bl-ismijiet ta' Francesco, Carmelo u Salvatore.

Sa minn ċkunitu, Francesco trawwem fl-arti u d-disinn taħt id-direzzjoni tal-imgħallem Paolo Paris mill-Birgu. Huwa kien jattendi l-Iskola tal-Arti tal-Belt bejn l-1870 u l-1886, fejn kompla jitħarreġ fid-disinn. Meta kiber, siefer lejn l-Alġerija u meta ġie lura Malta, Coleiro fetaħ ħanut tal-induratura u l-fotografija fiż-Żurrieq. Fl-1893, Francesco Coleiro fetaħ il-bottega tiegħu ġewwa l-Belt Valletta u ftit tas-snin wara, huwa mexa għal Numru 45, Strada San Cristoforo ġewwa l-Belt stess. Francesco kien ukoll membru tas-Soċjetà Maltija tal-Arti, Manifattura u Kummerċ.

L-ewwel biċċa xogħol importanti fuq skala kbira fdata f'idejh kienet il-vara ta' San Pawl meqjuma fil-parroċċa ta' Ħal Safi. Fl-1913 huwa ħadem fuq il-vara titulari ta' Sant'Andrija Appostlu meqjuma fil-parroċċa ta' Ħal Luqa u sentejn wara, huwa ħadem fuq il-vara ta' Santa Katerina għall-parroċċa taż-Żurrieq. Kien f'dan il-perjodu li Francesco Coleiro ħadem fuq l-induratura tal-Madonna tar-Rużarju/Ċintura meqjuma wkoll fil-parroċċa ta' Ħal Luqa. Bla dubju ta' xejn, huwa kellu f'idejh uħud mill-aqwa vari li nsibu f'pajjiżna u żgur li l-intervent ta' Francesco Coleiro kompla għolla l-livell artistiku ta' dawn ix-xbihat qaddisa. Aktar tard, għaż-Żurrieq ukoll ġie fdat bl-induratura tal-vari tal-Madonna tal-Karmnu fl-1925 u dik ta' San Ġużepp sena wara. Tajjeb ukoll ninnutaw somiljanza kbira fl-induratura u l-isgraffir ta' dawn il-vari li semmejna, apparti dik tal-Madonna tal-Karmnu li reġgħet ġiet indurata u sgraffita mill-ġdid fis-snin disgħin mid-Ditta Farrugia tal-Imdina.

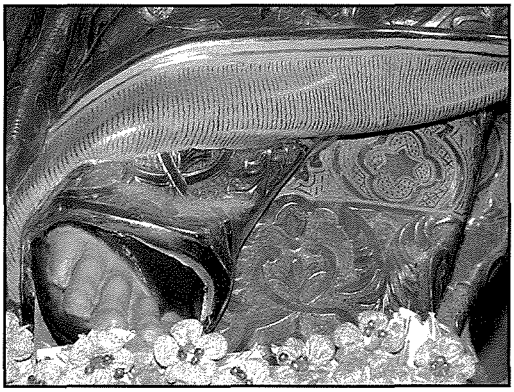

Dettalji tal-induratura u l-isgraffir fuq il-vara tal-Madonna

Minn taħt idejh ħarġu wkoll għadd ta' opri mill-isbaħ, mhux biss dekorazzjoni u induratura iżda wkoll restawr fuq statwi u opri tal-arti. Fost dawn insibu l-vari tal-Madonna tal-Grazzja ta' Ħaż-Żabbar, Marija Bambina tal-Mellieħa, Sant'Elena ta' Birkirkara, San Ġużepp tal-Belt Valletta, San Bartilmew ta' Ħal Għargħur u oħrajn. Ma' dawn inżidu wkoll in-numru kbir ta' ventartali, gandlieri, ġirandoli, sopraporti u tant u tant ornamenti oħra li jżejnu l-knejjes tagħna fil-jiem tal-festi parrokkjali.

Wara li rtira, id-ditta Coleiro għaddiet għand numru ta' lavranti minn tiegħu, fosthom għand Pawlu Xuereb. Francesco Coleiro miet fil-21 t'April 1940 fl-età ta' 77 sena.

Għeluq

Nistgħu ngħidu li d-dekorazzjoni fuq il-vara tal-Madonna tar-Rużarju/Ċintura hija tabilħaqq waħda mill-aħjar xogħlijiet li ħarġu minn taħt idejn Mastru Francesco Coleiro. Minkejja n-nuqqas ta' informazzjoni dokumentata dwar l-oriġini tagħha, dan xejn ma jnaqqas mill-preġju ta' din il-vara artistika mnaqqxa fl-injam. Vara, li għal tant u tant snin ħafna fdaw it-talb tagħhom quddiemha biex il-Verġni Marija tintercedi għalihom quddiem binha Ġesù.

Hija opra oħra tal-arti li ssebbaħ bi ġmielha t-Tempju Andrean. Tassew ħasra li l-pedestall tagħha jinsab fi stat ħażin u ilu jistenna li xi darba tmissu x-xorti li jieħu d-dehra li jixraqlu. Niftakru li aħna fl-obbligu li nikkonservaw dak kollu li għaddewlna missirijietna għax wara kollox dan huwa patrimonju sagru li jixhed it-twemmin tagħna.

Is-santa tal-mewt ta' Francesco Coleiro

Bibljografija:
Dun Ġużepp Micallef, Ħal Luqa, Niesha u Grajjietha, 1975
Sit Uffiċċjali tal-Parroċċa - www.luqaparish.com
Arkivji tas-Soċjetà Filarmonika L-Unjoni
Francis Xuereb, Mitt Sena mill-Induratura tal-Istatwa Titulari, Soċjetà Mużikali Santa Katerina V.M., 2015
Keith Sciberras, L-Arti Barokka f'Malta, PIN, 2003